

KOLONIYA VA TURMALARDA JAZONI O'TASH BRITANIYA MISOLIDA

Sadullayeva Farida Farxod qizi

Termiz Davlat Universiteti Yuridik Fakulteti talabasi

Irnazarov Shuhrat Najmetdinovich

Termiz Davlat Universiteti Yuridik Fakulteti o'qituvchisi

Annotasiya: Ushbu maqola Britaniyada jazolarni o'tash tizimining tarixiy va zamonaviy jihatlarini tahlil qiladi. Tarixiy davrda mahbuslar mahalliy qamoqxonalarda saqlangan yoki uzoq hududlardagi koloniyalarga yuborilgan bo'lsa, zamonaviy Britaniyada jazo tizimi asosan ichki qamoq muassasalari va jamoat asosidagi jazolar orqali amalga oshiriladi. Maqolada mahbuslarning xulqiga asoslangan ozodlik, shartli ozodlik va rehabilitatsiya dasturlari kabi tamoyillar, shuningdek, chet ellik jinoyatchilarni deportatsiya qilish bo'yicha kelishuvlar ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, maqola Britaniya jazo siyosatidagi islohotlar va jamiyat xavfsizligini ta'minlashdagi yondashuvlarni ham yoritadi. Mazkur tahlil jazo institutining evolyutsiyasi va zamonaviy rehabilitatsiya tizimining ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Jazo, turma, koloniya, qamoqxona, evolyutsiya, rehabilitatsiya, penal koloniyalar.

SERVING PUNISHMENT IN COLONY AND PRISONS IN THE BRITISH EXAMPLE

Annotation: This article analyzes the historical and modern aspects of the penal system in Britain. In the historical period, prisoners were held in local prisons or sent to distant colonies, whereas in modern Britain, the penal system is primarily implemented through domestic prisons and community-based sentences. The article examines principles such as behavior-based release, conditional release, and rehabilitation programs, as well as agreements on deportation of foreign offenders. Additionally, the article highlights reforms in Britain's penal policy and approaches to ensuring public safety. This analysis demonstrates the evolution of the penal institution and the significance of the modern rehabilitation system.

Keywords: Punishment, prison, colony, penitentiary, evolution, rehabilitation, penal colonies.

НАКАЗАНИЯ В КОЛОНИЯХ И ТЮРЬМАХ НА ПРИМЕРЕ БРИТАНСКОГО ПРИМЕРА

Аннотация: Данная статья анализирует исторические и современные аспекты системы исполнения наказаний в Великобритании. В исторический период заключенные содержались в местных тюрьмах или направлялись в отдаленные колонии, тогда как в современной Великобритании система наказаний в основном реализуется через внутренние тюрьмы и наказания, основанные на участии в общественных работах. В статье рассматриваются такие принципы, как освобождение за хорошее поведение, условное освобождение и программы реабилитации, а также соглашения о депортации иностранных правонарушителей. Кроме того, статья освещает реформы уголовно-исполнительной политики Великобритании и подходы к обеспечению общественной безопасности. Этот анализ демонстрирует эволюцию системы наказаний и значение современной системы реабилитации.

Ключевые слова: Наказание, тюрьма, колония, пенитенциарное учреждение, эволюция, реабилитация, уголовно-исправительные колонии.

Britaniyada jazolarni o'tash tizimi tarixiy va zamonaviy bosqichlarga ega bo'lib, jamiyat xavfsizligini ta'minlash, jinoyatchilarni tartibga chaqirish va ularni qayta ijtimoiylashtirishni maqsad qiladi. Dastlabki davrlarda jazo o'tash asosan mahalliy qamoqxonalarda saqlash va uzoq hududlarga yuborish orqali amalga oshirilgan bo'lsa, zamonaviy tizim asosan ichki qamoq muassasalari va jamoat asosidagi jazolarni o'z ichiga oladi. Bugungi Britaniya qamoqxona tizimi mahbuslarning xulq-atvoriga asoslangan baholash, jamoat ishlari, reabilitatsiya dasturlari va xulqqa qarab shartli ozodlik kabi tamoyillarga tayanadi. Shu bilan birga, chet ellik jinoyatchilarni o'z mamlakatlariga qaytarish bo'yicha kelishuvlar ham qo'llaniladi. Mavzu Britaniya jazo siyosatining evolyutsiyasi, reabilitatsiya yondashuvlari va zamonaviy islohotlar jarayonini yoritishda muhim ahamiyatga ega.

Bugungi Britaniyada "koloniyalar va turmalarda jazoni o'tash" deganda zamonaviy Buyuk Britaniya qamoqxona tizimi yoki ayrim chet ellik fuqarolarning Britaniya mustamlakasi yoki hududida jazoni o'tash uchun ko'chirilishi tushuniladi.

Hozirda tarixiy penal koloniyalarga yuborish amaliyoti endi qo'llanilmayapti, ammo zamonaviy Britaniya qamoq tizimi so'nggi yillarda jamoat asosidagi jazolarni kengaytirish va mahbuslarning yaxshi xulqi evaziga ozodlikka chiqishni "qo'lga kiritishi" kabi bir qator islohotlardan o'tgan.

Penal koloniyalar — bu jinoyatchilarni jazolash va majburiy mehnatga jalb qilish uchun ajratilgan uzoq, ko'pincha og'ir sharoitli mustamlaka hududlari bo'lib, davlat jinoyatchilarni o'z mamlakatidan olib chiqib, shu hududlarga yuborib jazoni o'tashga majbur qilgan. Ya'ni penal koloniya — jinoyatchilarni jazoni o'tashi uchun tashkil qilingan mustamlaka yoki uzoq hudud.

Penal koloniyalar jinoyatchilarni jamiyatdan uzoqlashtirish, koloniyalarda arzon majburiy mehnat ta'minlash, ichki qamoqxonalardagi odam ko'pligini qisman kamaytirish, ayrim jinoyatlar uchun o'lim jazosiga alternativa sifatida qo'llanilgan.

Eng mashhur penal koloniyalar Avstraliya, Norfolk oroli, G'arbiy Hindiston, Shimoliy Amerika koloniyalari bo'lgan.

Penal koloniya sharoitlari juda og'ir, noqulay va xavfli bo'lgan. Mahbuslar yo'l qurish, tosh yorish, yer qazish, plantatsiyalarda ishlash kabi majburiy mehnatga jalb qilingan. Ovqat, tibbiy xizmat, yashash sharoitlari past bo'lgan. Qochishga urinishlar uchun keskin jazo berilgan.

Hozirda penal koloniyalar mavjud emas. Britaniya va boshqa davlatlarda penal koloniyalar tizimi tarixda qolgan va hozir qo'llanilmaydi.

Bugungi kunda Buyuk Britaniya boshqa davlatlar bilan kelishuvlarga ega bo'lib, chet ellik mahkumlarni o'z mamlakatlariga yoki Britaniya hududlariga jazoni o'tash uchun ko'chirish imkonini beradi.

Mahkum "Maxsus mahbuslarni ko'chirish kelishuviga" binoan Britaniya koloniyasi yoki hududiga o'tkazilishi mumkin.

Britaniyada jazoni o'tayotgan mahkumlar zamonaviy qamoqxona tizimi orqali boshqariladi, bu tizim jazolash va rehabilitatsiya o'rtasidagi muvozanatga asoslanadi.

Britaniya hukumati og'ir jinoyat sodir etgan chet elliklarni deportatsiya qilish siyosatini olib boradi, va ularni chiqarish uchun turli dasturlar mavjud.

Buyuk Britaniyada umrbod qamoq jazosi o'tayotganlar juda ko'p. So'nggi yillarda qotillik bo'yicha belgilangan minimal muddat sezilarli darajada oshirilgan.¹

Britaniyada jazo siyosati — bu politsiya va sudlar kabi davlat organlari tarmog'ini o'z ichiga olgan murakkab tizim bo'lib, qonunni ta'minlash va jinoyatchilikni boshqarish maqsadida faoliyat yuritadi. Hozirgi siyosatlar bir qancha muammolarga duch kelmoqda: jinoyatchilar sonining rekord darajada ko'pligi va qayta jinoyat qilish darajasining yuqoriligi, garchi uzoq muddatli davrda jinoyatchilik kamaygan bo'lsa ham. So'nggi qonunchilik tashabbuslari, masalan, Criminal Justice Bill, yangi vakolatlarni joriy qilgan bo'lsa-da, ba'zi holatlar, masalan, ko'chada uxlashni taqiqlash bilan bog'liq jazolar, jarimalar va qamoq jazolari kabi bahsli masalalarni keltirib chiqardi.

Buyuk Britaniyada Angliya va Uels, Shotlandiya va Shimoliy Irlandiya uchun uchta alohida huquq tizimi mavjud. Tizimga politsiya, Crown Prosecution Service, sudlar, HM Prison Service va Probation Service kiradi.

Jinoyat qonunchiligi jinoyatlarni belgilaydi va tergov, ayblash va sud jarayonlari tartibini belgilaydi.

¹ <https://www.gov.uk/government/news/>

Yangi qonunlar, masalan, Criminal Justice Bill, muayyan muammolarni hal qilishga qaratilgan, ammo ba'zan bahsli hisoblanadi. Masalan, bu qonun ko'chada uxlashni tartibga solish uchun jarima va qamoq jazolarini joriy qilgan.

Hozirgi muammolar va bahsli masalalaradan biri mahbuslar ko'pligi. Mahbuslar ko'pligi qamoqxonalarning haddan tashqari gavjum bo'lishiga olib keladi, bu esa samarali reabilitatsiyani qiyinlashtiradi.

Bundan tashqari probatsiya xizmatlaridagi qisqartirishlar sobiq mahbuslarga yordam berish resurslarini kamaytiradi va qayta jinoyat qilish xavfini oshiryapti.

Hukumat jinoyatchilarni jazolash va qayta jinoyat sodir etishni kamaytirish orqali kelajakda jabrdiydalarni himoya qilishni maqsad qilmoqda. Shu maqsadda:

- Ayollarga va qizlarga nisbatan zo'ravonlik jinoyatchilarini yaqindan nazorat qilish uchun elektron kuzatuv qurilmalari kengaytirilyapti.
- Sudlarda maishiy zo'ravonlikni aniqlash va qayd etish majburiy qilinadi, shunda politsiya va qamoqxona tizimi jinoyatchilarni samaraliroq boshqaradi.
- Maishiy Zo'ravonlik Sudlari kengaytiriladi, jabrdiydalarni qo'llab-quvvatlash kuchaytiriladi.
- Jabrdiydalar hukm jarayonida shaffoflik va zarur ma'lumotlarni olish imkoniga ega bo'ladi.
- Jinoyatchilar uchun maxsus "cheklov zonalari" yoki GPS orqali nazorat qilinadigan hududlar joriy etilishi mumkin, shunda jabrdiydalar boshqa joylarda xavfsiz bo'lishi ta'minlanadi.

Asosiy maqsad – jabrdiydalarni himoya qilish, jinoyatchilarni samarali nazorat qilish va qayta jinoyatlarning oldini olish.²

² <https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/our-justice-system>